

PĂDUREA ȘI VIAȚA SATULUI

Ionela Blanariu

“În afară de actuala criză ecologică sarcina apărării pădurilor de la distrugere revine întregii societăți, nu numai specialiștilor. Dar nimeni nu poate iubi și respecta ceea ce nu înțelege. În afară de conceptul logic, deci științific, nu cunoaștem o cale mai sigură și mai directă decât cea a sentimentelor. Regresia în trecut, spre orizonturile formative intens împădurite ale ființei umane, este o trăsătură fundamentală a omului civilizat.”

(“Pădurea – rădăcină
a sufletului”)

Epoca modernă înregistrează o continuă degradare o legăturii omului cu spațiul prin pierderea caracteristicilor calitative ale acestuia, pierdere datorată fenomenului de uniformizare ce marchează stadiul actual al omenirii. Ca spațiu etnografic primar, spațiu matrice, pădurea se retrage dincolo de posibilitățile de comunicare ale omului modern afectat de maladiile spiritului.(C. Noica)

Dincolo de înregistrarea brută a datelor, care constituie (dar nu instituie!) baza unei cercetări, lucrarea de față își propune surprinderea separării omului de mediul natural trecându-se de la comunicare la agresiune.

Ca și în alte zone ale țării, pe raza comunei Săvârșin se constată înaintarea continuă a terenurilor arabile, făcându-se despăduriri pentru pământ cultivabil. Se defrișa o parte a pădurii pentru a o folosi temporar pentru agricultură (holdele oamenilor). Temeșeștiul, sat pe raza căruia s-a desfășurat cercetarea ce stă la baza acestor considerații cu privire la relația omului cu pădurea, a fost un sat risipit: *“p-aici o fost locuit peste tot.”* (1)

“Analiza hărților care datează din sec. al XVIII-lea mai arată că pe atunci pădurile – în special cele de foioase din regiunea de dealuri adăposteau cele mai numeroase așezări, că locul preferat de întemeiere a majorității satelor se aflase ori la marginea pădurii, ori în poienile din interiorul ei și în consecință pădurea a fost atacată atât dinspre exterior spre interior, cât și dinspre interior spre margine.” (2)

“Normal satul n-o fost aici jos, o fost mai sus, în păduri...” afirmă Gh. Jurcoane, ca și alți locuitori ai Temeșeștiului. Satul risipit impunea vieții de obște anumite trăsături de natură comunitară datorate cunoașterii și recunoașterii calităților mediului ridicate la rang de lege a naturii. Predominarea factorului economic, proces început încă din sec. al XVIII-lea, a mutat centrul de pe calitate pe cantitate (a se vedea conotațiile termenului “avere”) și pe înstrăinarea omului nu numai de mediul natural ci și de valorile comunitare.

Pădurile de pe raza comunei Săvârșin aflate în relație directă cu locuitorii Temeșeștiului aparțin, conform ultimului amenajament (1996) U.P.IV Troaș (unitatea de producție). Teritoriul Ocolului Silvic Săvârșin este situat în Munții Zărandului, ramură a Munților Apuseni, dominant fiind

vârful Drocea (836m), de o parte și de alta a Văii Troașului.

Pădurile U.P.IV Troaș au aparținut grofului maghiar Hunyadi, care, în jurul anului 1900 le arendează unor societăți particulare pentru exploatare. Exploatarea a durat, conform datelor din amenajament, 30 de ani, fiind prima mare exploatare din zonă.

“A lu’ grofu’ o fost toată pădurea, până-n hotar cu Cârligata. După moartea lui Hunyadi, o ramas la copilu’ lui, care o fost la Budapesta. Ș-atuncea iel n-o vrut s-o iei și-o vândut la societatea “Corvinu”. Pe-aicea avea on inginer administrator și administrau pe-aicea. Apăi după, ce știu eu ce cum or făcut, că or vândut la Mihai.” (3)

Arendarea pădurilor de către Casa regală a avut loc în 1938.

Păduri au avut și oamenii satului: composesoratul urbarial și pădurea comună.

“Din șoseaua principală de la Săvârșin, partea aceea în spate, până la pârăul Cornului, o fost pădure comună, expropiere de la grof, de la Hunyadi, până la Patru Gomili.” (4)

Pădurile comunale, cât și cele composesorale se aflau sub controlul și supravegherea statului, în ceea ce privește aplicarea codului silvic (cf. Legea nr. 140 / iulie 1925 – Administrarea pădurilor comunale din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș). Sătenii din Temeșești au încă un foarte dezvoltat simț al proprietății și o mare capacitate de a surprinde dialectica fenomenelor:

“Care e composesoratul !? Alea cari nu vor să ni le mai deie înapoi!”

De ce ? Păi, pierde pădurile ! Noi am fost tot sub administrația silvică, așa s-o lucrat și acelea. Nu s-o tăiat abuziv, s-o tăiat parchet, dac-o trebuit plantație, s-o plantat, no, vezi, tot s-o mai lucrat. Numa’ ăștia conduceau: un pădurar

și-un preșdinte de composesorat. Păduraru' era plătit, preșdintele nu. Era ca un fel de muncă voluntară.

Legea 204 din '48, asta o-nghițit toate proprietățile particulare. Că Hunyadi, când le-o dat astea la sat, o dat până-ncolo, la pârau' cea. Oaminii când or defrișat-o, n-or defrișat-o tătă, or zăs că sî aibă păduri la copii.” (5)

Oamenii pădurii

Pentru înțelegerea relației complexe dintre viața satului și pădure este absolut necesară comunicarea cu o categorie aparte de săteni, în primul rând pădurarii. Lor li s-ar mai putea adăuga cei care din diferite pricini istorice sau sociale s-au retras în pădure. Informațiile despre aceștia din urmă fiind doar indirecte, referirile vor fi doar accidentale (lotri și partizani). Demn de menționat este faptul că o comunicare reală cu acești “oameni ai pădurii”, pădurarii, este posibilă în măsura în care cercetătorul își asumă un cod comportamental pe care însăși satul actual îl ignoră (a se vedea discuțiile referitoare la decăderea morală reflectată în comportamentul tineretului, iulie, 2001, cu pădurarul pensionar Popa Dumitru, unul dintre principalii informatori și Blaj Ștefan.)

Vechii pădurari, având în plan psihologic atribuțiile bătrânilor satului care prin pluralitatea lor de atribuții asigurau normalitatea și armonia socială, se impun printr-o relație particulară cu pădurea. În primul rând comunicarea, care “evoluează” în zilele noastre spre agresiune, se bazează pe comprehensiune, pe cunoaștere simpatetică (6) *“M-o fost dragă pădurea de copil...”* (7)

Pe vremea grofului, unul dintre criteriile alegerii pădurarilor era corectitudinea.

“N-or fost pădurari calificați, cu școală, cu pregătire,

cum or fost după ce-am intrat noi”, spune Popa Dumitru. Știț cum făceau ăștia? Aduna câte trei, patru brânconieri și mergea di-i pâra la domeniu, îl бага pădurari, acela-i bun! Pi urmă vedeau c-o dat chix, cî nu erau buni di pădurari...”

Calitatea esențială a unui adevărat silvicultor, cum își definesc bătrânii astăzi tipul ideal, este dragostea pentru pădure care, împletită cu aptitudinile de organizator, ar trebui să determine adevărata ierarhie și organizare a corpului silvic. Spune același Dimitrie Popa:

“Numa’ să nu se-nvârtă să vină un ministru silvicultor adevărat!...Nu știu atunci cum ar scoate-o la capăt conducerile ocoalelor!” ... “Ce-i un silvicultor adevărat? Îi acela care să țână la pădure!”

Criteriul era funcțional înainte atât pentru proprietatea particulară cât și pentru cea obștească:

“Din sat se alegeau oamenii care era mai devotați pentru pădure...Că pădurea era a localnicilor, a oamenilor”.

Înainte de calificările obligatorii după intrarea în vigoare a primului amenajament, meseria se deprindea din tată-n fiu, căci cunoașterea este o condiție esențială a iubirii.

Înaintașii pădurarului Gomboș au fost pădurari comunali: *“Bunicu’ o mai fost pădurar la sat, așa. Da’ pădurar oficial, așa, calumea, numa’ tata din ’49 o fost.”*

Pădurarul comunal era plătit de oamenii satului: *“L-o plătit oaminii după vot. Cari-o avut trei voturi o dat mai puțin. Cari-o avut mai multe, o trebuit sî deie mai mult. Oaminii l-or plătit.”* Plata pădurarului comunal era în cele din urmă o confirmare a calităților de silvicultor.

Prin exigențele meseriei, pădurarii aveau un ritm de viață impus de conviețuirea lor, în plan concret, cu pădurea. Ei locuiau la cantoanele din pădure.

“Pe vremea grofului, erau cantoane în pădure: Carpenu,

Runcu, Sașa, Pleșu. Am stat acolo cât am avut canton. Era ani care nu pre am avut fân pântru vaci. Până la jumătatea lu' ianuarie am stat de multi ori.” (8) La fel și Dimitrie Popa: “Pă vremea grofului stăteam la cantoane. Și noi am avut obligații, suntem care am avut canton. Nu știu dac-ați fost pă valea Huietorii. La capătu' satului, aproape pă valea ceea, cam la un kilometru, îi cantonu'. Acu' le-or lăsat, le-or părăsit. Io am stat aclo, dacă nu tăți primii treiș'doi de ani, da' de când o murit Mioara, în '64, m-am mutat aclo cu asta muiere, și-aclo am stat, n-am avut altă casî.”

Această conviețuire se continuă după o anumită vârstă, pe modelul bătrânilor trăitori la sălașe (exemplu: Herbei Maxim, Ionel Gomboș)

Noțiunile de spațiu și timp au căpătat în epoca modernă două caracteristici: cantitate și liniaritate. Adevărații oameni ai locului definiți prin această apartenență rezultată dintr-o comunicare și apropiere a locului sunt diferiți tocmai prin percepția calitativă a spațiului și timpului, ceea ce le conferă o aură de personaje atemporale. Pentru a nu se considera această afirmație o poetizare, se poate menționa că ne aflăm în fața unor pătrunzători analiști ai fenomenelor contemporane după cum reiese din discuțiile avute cu Ioan Ciriț, cu Dimitrie Popa, cu Ionel Gomboș, Iosif Sas, Ciriț Maxim, Ștefan Blaj și alții fără îndoială.

Cunoașterea locurilor, calitativ diferențiate prin percepție și încărcătură geografică și istorică (dâmp, vale, cioacă, cu personalizările legendare aferente), precedă, înregimentarea în corpul silvic, fiind bazată, mai ales la vechii pădurari, pe o “creștere împreună”.

“De mic am bătut locurile astea. Dacă mergeți cu mine vi le arăt pe toate, ” (9)

Viața satului însuși e legată de această diferențiere a spațiului care servește ca armă de luptă împotriva forțelor adverse. (De remarcat că vulnerabilitatea satului românesc actual în fața factorilor distructivi, de orice natură ar fi ei, vine tocmai din această înstrăinare, uneori iremediabilă). Elocvent în acest sens este modul de întemeiere a satului prin înscrierea naturală în spațiul matrice.

“Blăjăștii o fost în capătul din sus al satului. Cîrțăștii o fost dincoace... Aștia or avut casili lor sus , când or năvălit popoarele astea, s-or retras pe părăul ceta și de-aceea-i zice părăul Bodii: c-aclo o fost pe părău un străbun de-al nostru.”

Și Popa Dumitru este desăvârșit cunoscător al împrejurimilor Temeșeștiului și nu numai: *“Dealurile le cunoșteam, câmpurile, drumurile, tot! Eu unu cunosc și de la ocolu Valea Mare, c-am umblat mult pădurile: Baia, Slatina, Pârnești, Troaș, până-n hotar cu Crângu Rota. De-aclo vi le spun: îi Ruștiu, atuncea aicea îi Bogdanu, pi indi ați coborât dumniavoastră, aicea în spatili nostru îi Roiba. Asta-i Gâtasca. Dinco Izdatu. No, apăi, părăiele: părăul Izdatului, părăul Roibii, da-n hartă mai scrii și părăul Gomililor, aicea unde să-ntâlnesc patru haturi, patru hotare.”* Iar în această prezentare circulară a locurilor, bătrânul pădurar are darul de a-l include și pe cel venit din afară, însă dornic de a înțelege firea locului.

Un alt vrednic om al locului, mai tânăr decât aceștia, este pădurarul Cîrț Maxim, care poate face oricând o hartă imaginară de istorie și geografie a împrejurimilor (vezi anexa Toponimie).

Cunoașterea calităților spațiului, din care decurge o altă percepție temporală, este și o formă de apropiere care acordă prestigiu social, cel puțin în satul neafectat de marile prefaceri și binefaceri ale civilizației care a distrus un sistem existențial, fără să lase loc unei alte forme adecvate acestui

spațiu original.

Paralel cu spațiul natural al pădurii se situează spațiul cultural, locuit. De remarcă, la nivelul psihicului profund, un respect mai mare față de cunoscătorii celui dintâi. Respect datorat percepției încă a spațiului natural ca sacru, iar a celor care au o legătură mai strânsă cu acesta, ca reprezentanți ai unei ordini oarecum divine.

Calitățile acestui spațiu se răsfrâng și asupra unei alte categorii de "locuitori ai pădurii", investiți cu atribute eroice: lotrii și partizanii.

Între sistemul tradițional de administrare a pădurilor, chiar dacă sub regim silvic, conform legii amintite, cu oameni ai locului, a intervenit recunoașterea oficială a acestor aptitudini. Din fericire, datorită unor silvicultori adevărați, selecția oamenilor pădurii a continuat. Inginerul Staroiov, 40 de ani șef de ocol silvic, este cel care a pus în zona Săvârșinului accentul pe disciplină și calitățile morale și umane.

"Selecția pe care o făceam eu, era diferența de mentalitate și comportament. La liceu se admitea pe bază de concurs, dar nu puteai să vezi omul. Când veneau să le dau recomandări pentru școala de pădurari, îi întrebam ce grad au avut în armată. Dacă era caporal, sergent, știa că era ceva de capul lui: disciplinat, bun comandant."

Pe cei doi vechi pădurari, Popa și Gomboș, inginerul Staroiov i-a trimis la cursul de calificare pe care l-au urmat până în pragul pensiei. O deosebire, dacă nu un început de ruptură se observă, cu toată această selecție, în modul de însușire a meseriei. *"Bineînțeles că meseria am învățat-o în mare parte în școală. De la bătrâni, mai puțin. De ce să mint că am învățat de la bătrâni ?"* (10)

Marea confruntare este tot pădurea, cu deosebirea că "cei vechi" vin din interiorul ei. *"Mi-o fost dragă pădurea, știam cum să fac lucrările, da' la sărvici, la calificare, n-am prea vrut să mă duc."* Tinerii vin mai mult cu știința deprinsă în școală: *"După ce mi-o dat în primire cantonu', lucrări multe, trebuia să faci față. Eu am fost totuși stabil cu învățătura, trebuia să-mi fac meseria așa cum trebuie. Mai mult din cărți, confruntam ca să gădesc soluția cea mai bună. Natural că trebuia să-ți faci treaba."*

Odată cu pătrunderea civilizației, se schimbă și modul de raportare, din punct de vedere gospodăresc, la pădure. **Exploatarea** este un termen inclus în cadrul amenajamentului = știința gospodăririi pădurii. Oamenii locului aveau totuși o altă percepție a acestei realități, ca spațiu vital.

"Pădurea dacî omu' ar lipsi de pe fața pământului timp di cincizeci di ani, și-n casî ar crești arbori. Și pă fereastră. Așa di bine să regenerează ea singură, fără intervenția omului, cî omu' numai dăunează, numa' strică legea naturii." În fața agresiunii civilizației, a domniei cantității și a banului, percepută până la un moment dat ca pericol, bătrânii pădurari își păstrează totuși un optimism de arbore singuratic: *"Păi da, omu' o stricat-o, o defrișat-o, și după ce-or stricat-o oaminii, uiti că pădurea sî faci iar, la loc. Cadi orișice sămânță aclo, vine altă sămânță din vânt, cadi într-un spin, aclo, se protejează până crește puietu' ăla."* Iată o lecție de pădurărie adevărată, pe care tinerii o învață din ce în ce mai puțin, nemaicorespunzând canoanelor societății moderne. (Marți 17 iulie 2001, pădurile Temeșeștiului.)

Intervenția aprobată de un adevărat silvicultor este cea care servește intereselor pădurii, și implicit ale omului. *"Substituire, îi spunea așa, adică specia care-o fost se distruge*

și intervenim noi cu altă specie mai productivă. Teiu' îi specie de valoare, dar era rău conformat și-atuncea l-o băgat la tăiere rasă." Fiecare caz trebuie analizat cu mare discernământ.

"Exploatarea nu poți să spui că-i un lucru bun. Pă vremea când am fost io, dacă te prindea că ai tăiat un arbore de viitor, nu știu, zău, cum scoteai capu'." (11) Chiar și sătenii aveau o percepție corectă asupra ciclurilor de regenerare a pădurii. *"Pădurea le-o dat-o grofu', da' ei n-or tăiat-o toată, or zăs că să mai rămână și la copii... Pe urmă or venit ăștia și-or tăiat tăt."* (12)

În noua formulă de gospodărire, instaurată prin amenajament, un loc important îl ocupă **împăduririle**. *"Ideea de împădurire este o idee modernă. În Antichitate și Evul Mediu pădurile erau atât de întinse și de numeroase, încât nimănui nu-i trecea prin gând să replanteze locul de pe care se tăiasse pădurea. Ideea dominantă atunci era, dimpotrivă, să se taie pădurea spre a se face loc de arătură, de fâneață, de vie, livadă sau prisacă."* (13) Ceea ce s-a întâmplat inițial și la Temeșești. Acestea fiind condițiile, și atribuțiile pădurarilor erau mai limitate: *"Pădurarii pe care îi găsim amintiți documentar în Transilvania încă din secolul al XII-lea, ca și brănișterii dincoace de Carpați, în Moldova, aveau ca sarcină numai paza pădurii, nu și refacerea ei."* (14)

În ce îi privește pe pădurari (membrii corpului silvic), este așadar firesc să aibă această rețineră în legătură cu exploatarea. De la integrarea în spațiul aproape sacru al pădurii, la agresiunea actuală provocată de trecerea pe primul plan a factorului economic, trebuie să admitem că este evidentă o schimbare de mentalitate.

Împăduririle și celelalte lucrări se fac în spiritul legilor naturii, a căror cunoaștere, mai mult decât caracterul științific modern, se bazează pe înțelegerea mecanismelor firii. *"Ca*

să cultivi o pădure trebuie să ști cum să răpsădești din sămânță, cum să plantezi un puiet, cari specii-I de valoare, care-I specii de bază. No, ia așa se ajută un arbotre unu' pe altu'. Este specii care nu merge sus, la lumină, merge numai sub coronament, da' împinge pe cea să crească.” (15)

Lucrările bine făcute urmează sensurile ritmurilor naturale:

“Primăvara plantațiile... Până-n mai – iunie descopleșirile. No, trebuia să tai buruiana care copleșea puietii, cu sapa în jurul puietilor, depozitai aclo, la el la tulpină, ca să aibă răvănială. Însă când era puietu' mai mare, începea astea, degajările. Până când își făcea o stare naturală. Starea de natură era pădurea completă. Nu mai aveai treabă. Urmau curățările, răriturile.” (16)

Autoritatea naturii care se regenerează singură a trebuit să fie preluată în secolul XX de adevărații silvicultori: *“Ăla iar o fost un inginer silvic, ăla tăt controla și spunea: Aici pui așa, aici așa, aici așa... Nu cârpaci din ăștia ! Am avut și din ăștia: diminiață să-I dai de băut, să-I dai de mâncare, gata umple-I straița cu stecle de țuică, cu smântână, ba cu brânză, ba cu pui, ce știu eu ce... Și din ăștia am întâlnit, da' nu prea... D-apăi să nu vie din ăștia cu pregătire, cu înclinație spre cultura pădurilor, că-I zboară, așa-I zboară de la tron, de nu se văd...” (17)* După cum se poate bine observa, exigențele cerute de apartenența la corpul silvic, fac parte dintr-un cod comportamental caracteristic lumii vechii civilizații românești tradiționale.

În ceea ce privește exploatarea, mutațiile care s-au produs la nivel mental sunt și mai evidente. Exploatarea a fost începută de către groful Hunyadi. Ulterior, exploatarea tinde să ia forme agresive. Dacă pe vremea grofului se făcea pază serioasă, astăzi “agentul economic” nu se mai împiedică

de "oamenii pădurii", majoritatea pensionari, scopul fiind câștigul în detrimentul legilor naturii.

"Ori el, capitalistu', orice s-ar zice, el vine să câștige... Și pădurile noastre se vând pe nimic... Și-atuncea importăm ! Nu zic nu, pădurile lor îs mai bune ! Păi da, ăsta o fost scopu'. N-am nimic cu ei, n-am nimic cu nimeni, da' scopu' lor ăsta o fost: mână de lucru ieftină și piață de desfacere pântru produsele lor... Păi, în loc să exploatăm cireșii ăștia – sigur că fiecare arbore dacă ajunge la vârsta exploatabilității, să să taie – da' la noi să făcea mobilă scluptată pântru export, pântru regina Angliei ! Azi ?! Nimic ! Eu nu știu, dom'le ! Nu mai avem specialiști, nu mai avem nimic, s-o distrus tăt!." Comentariile sunt de prisos în fața acestei înțelegeri profunde a situației relației omului cu pădurea în societatea contemporană.

Odată cu invazia patronilor se depreciază și sistemul de triere a membrilor corpului silvic, care fie nu mai pot, fie nu mai vor să stăvilească "interesul pentru pădure al agenților economici". *"Nu știu cum îi cu dreptatea... au cont deschis în bancă... El meri și scoate milioane, miliarde, poate cumpăra și parchete întregi, le vinde și face bani... ăștia au TAF-uri, au di tăte minunile și lucrează mai mult cu străini."* (18)

"Numai cu aprobarea ocolului, brigadiri, pădurari, cu știrea lor s-o tăiet", e de părere bătrânul pădurar Popa, care a mai constatat și altele: *"O fost la noi unu', silvicultor adevărat, cari nu le dădea voie la ăștia de la exploatare, că tăiau parchete numai care le cădea în mașini. Or văzut că nu au ce face cu el, l-or schimbat."*

Agresiunea asupra pădurii este pusă pe seama pervertirii produse de inversarea scării de valori și instaurarea surplusului material drept normă socială: *"Da' să vinzi tu*

lemne cu mașina, cu vagonu', cele mai bune lemne din pădure ! Să-ți cumperi mașini, să-ți cumperi casă în Arad, la bloc ! Acu' nu te mai întreabă nimeni nimic. S-o vinde toată pădurea !" (19)

În termeni mai specializați, actualul șef al Ocolului Silvic Săvârșin declară că există probleme cu unii agenți economici. Unul ar fi tăiat ilegal 120 m.c., în special cireș. Patronii cei mai mulți sunt maramureșeni, majoritatea revânzând lemnul. De asemenea, există firme intrate în zonă cu acte legale dela Camera de Comerț, care atacă în special pădurile care se vor retroceda, aflate acum în paza și administrația statului. *"Degeba merg oamenii cu extrase de carte funciară și câștigă. Ei prezintă niște acte și taie. Aici e scandalul dintre noi și ei."* Sau, mai bine zice Maxim Cîrț: *"Banu' i ochiu' lu' satana. La ei merge și la noi nu ! Nu-i lovitură sub centură?"* Pe valea Troașului trec zilnic camioane cu cele mai bune lemne din pădure.

Copiii însă nu mai au acces la modul de a gândi al bătrânilor și nici șansa de a mai percepe astfel legile naturii: Iată ce spune cu inocența vârstei Herbei Cătălin, de 10 ani: *"Tata o fost pădurar... Acuma se ocupă cu... Deci... cumpără lemne și le vinde iarăși... Le cumpără de unde-s mai bune..."*

Între vechii pădurari și cei de astăzi începe să se observe o diferență. Interesul e de natură economică, financiară, nu mai e cel al respectării naturii: *"Acum iar or tăiat și-or vândut. Ocolu' silvic o făcut ce-o făcut, nu s-o ocupat de păduri și-o tăiet. Și-acuma pe pârău Bogdanului or tăiat un parchet, Mihai Bota o tăiat lemne acolo, pe pârău... Până le-or scos or putrezit."* (20)

Căci civilizația despre care vorbește Simion Mehedinți, aspectul teluric al vieții omenirii, tinde să sufoce și să ignore

cultura sau suma produselor sufletești prin tocmai faptul că omul nu mai caută să intre în echilibru cu restul creațiunii.(21)

Exploatarea e strâns legată de **căile de acces**: drumuri forestiere, cale ferată, plutele de pe Mureș. În prezent utilajele moderne au acces în cele mai puțin accesibile parchete.

Drumurile forestiere *“acu’ le-or făcut, când s-o lucrat la sectoarte, în regimu comunist. Pe valea Mare era drum de țară, merea prafu’ când o-nceput exploatarea, prin ‘ 75 – ‘ 76. Și-atunci o fost o societate care se ocupa cu facerea drumurilor. Era unu’, Kolonici, niamț sau ungur, nu știu ce era.”* (22) Astfel încât patronii au drumurile făcute deja, rămase de la I.F.E.T..

În perioada interbelică și puțin după aceea, a funcționat o linie TFF, unde se lucra cu căruțele cu cai, care ducea lemnele până la gară. Linia era pe amândoi versanții văii Troașului. *“O făcut-o nu comuniștii, o fost pă timpu ălălalt, mai ‘nainte. Or fost niște societăți cari or ars var aclo, sus, la Troaș, este carieră de piatră de var. Aia transportau var, cini știi, la export, inde dracu’. Prima dată o fost trasă cu cai, pe urmă mașini cu aburi. Erau caii pe cari-i instruiau pântru treaba asta. După aia or apărut pă motorină.”* (23) Linia a fost desființată prin anii ’50, datorită apariției mașinilor de transport. Pe terasamentul liniei TFF demontate s-au construit o serie de drumuri forestiere.

Transportul lemnului se mai realiza și cu **plutele**. Dimitrie Popa își aduce aminte de când era de 14 ani: *“Meream aclo, unde apucă drumu spre “Patru gomili”, legam rudele cele (erau un leu bucata), le duceam până aclo, unde era o groapă, așa, făcută în pământ, podită cu lemn, și seara șe dădeam, calea pe apă. Făceam câte 20 – 30 de lei la zi.*

Și dimineața merea moșu cari era aici, era un moș, merea și le depozita aici. Când aveam de-o plută, le-ncărcă pe căruț și le trimetea jos, la Mureș. Formau plutele, cu rudele acelea, și peste ele clădeau metări, Când erau încărcate, direcția Arad, mereau pă apă, la vale. Cei care le conduceau erau oameni de la Toc, care știau să le conducă, dacă nu știa, dădea cu ea de țarmure sau prindea prund.”

În prezent exploatarea dispune de utilaje moderne, nimic nemaistând în calea extragerii unei cantități cât mai mari de lemn de bună calitate, fără a se ține seamă de ceea ce-i îngrijorează pe silvicultorii adevărați, oamenii pădurii: starea fondului forestier.

Densitatea rețelei de drumuri este de 6,5 m/ha, iar accesibilitatea fondului forestier a crescut la sfârșitul secolului XX la 95 %.

Pe lângă agricultură, **lucrul la pădure** a fost una din ocupațiile cele mai frecvente ale locuitorilor Temeșeschiului. Lucrările se făceau cu săteni plătiți cu ziua, la normă. Pădurarii aveau abilitatea de a face treabă bună, mulțumindu-i în același timp pe muncitori: *“Eu am lucrat mai mult cu muncitori de-aici, îi cam angajam permanent, ca să-i am întodeauna la lucru. Aveam și câte 50-60 de muncitori la zi din sat... Îi plăteam ca lumea, nu-mi trebuia banu’ lor”,* spune Popa Dumitru.

Maxim Ciriț avea și o altă metodă de a a trage în special tineretul, pe un model cu rezonanțe în vechea funcționare a satului: *“Mai încercam să fac și io ceva artificii, cu muzică, cu fete, băieți, joc țărănesc. Mergeam sub formă de clacă, îi plăteam, da’ după terminarea lucrului mai făceam câte-o petrecere, horă, joc țărănesc.”*

La exploatare, lucrul era mai dificil: *“Păi, era greu.*

Se lucra manual. Nu erau drujbe. Se lucra cu hârlețu', cu securea... Când o-nceput parchetările apăruseră drujbe rusești. Când o apărut alea, o mers altfel. Da'n '53 - '54, când am rărit-o eu, manual o fost. Am avut meteri aclo, în pădure. Am avut de la dâmpu ăsta, până la vârful Ruștiului și până la asta cucă. Trei mii și nu mai știu cât de metări... Tăt eu le-am fasonat, le-am corhănit, le-am dat la TFF-u." (24) Le scoteau cu caii, cu sania trasă chiar de oameni. La exploatare se lucra mai mult de nevoie. Lucrul se făcea în echipă "după cum voiam fiecare", iar plata la m.c.. Oamenii pe care îi întrebă privesc înnegurat și nu mai au așa mare drag de lucrul la pădure.

"- Se plătea bine ?

- Ba !" (25)

Vânătoarea este unul dintre aspectele cele mai complexe ale relației omului cu pădurea, cu reflexe din zorile civilizației, în cea mai înflorită povestire de vânătoare, găsindu-se pârgii ale unor realități altfel de surprins. Din rațiuni de spațiu, lucrarea de față nu își poate permite demontarea acestor mecanisme.

Cele mai vechi amintiri sunt legate de poprirea vânatului de către groful Hunyadi, ceea ce a generat devreme breasla "*brânconierilor*". Iarna era una dintre activitățile la care participau și ceilalți pădurari, afară de pădurarul de vânătoare, cel care se ocupa numai cu paza, hrana și recoltarea vânatului, conform unui plan. "*Peste o mie de kile trebuia să puști într-un sezon: mistreț, cerb.*" (26)

În condiții date, silvicultorul trebuie să clarifice și să intervină în menținerea echilibrului natural. Această atitudine angajată a pădurarului se poate deduce chiar din povestirile de vânătoare, care orice s-ar spune sunt un tip de discurs

care poate servi ca bază de plecare unor studii serioase în ceea ce privește imaginarul pădurii și structurile profunde ale acestuia. De lângă foc (așa cum a fost cel de la "Patru Gomili" din vara anului 2001) se țin "poveștile" și "basmelor" cu "fata pădurii" cu "vâlva lupilor" cu "șarcanii", pe care localnicii le plasează corect în altă dimensiune, care nu mai poate fi aceea a unei lumi materiale, materializate și materializante.

În altă ordine de idei, vânatul de pe Valea Troașului a adus în zonă vânători vestiți de peste hotare, dornici de trofee, care ajung la cerb până la medalia de argint iar la mistreț (gligan) până la cea de aur.

De existența "brânconierilor" se leagă și unele întâmplări tragice ca cea a pădurarului Nichita povestită de Dimitrie Popa și cea a ungurului Urli, pădurarul de vânătoare al grofului, aflată de la Ionel Gomboș.

În legătură cu alte vietăți ale pădurii se observă, la cei mai bătrâni în special, o simpatie plină de înțelegere față de cele cărora localnicii le atribuie virtuți malefice: ciuful, bufnița, cucuveaua. *"Îl auziți cum face?"*, ne atenționează aproape de miezul nopții pădurarul Gomboș asupra sunetului straniu al ciufului. *"Mie chiar mi-i drag, chiar dacă la alții li-i teamă."*

Păsările se recunosc după cântat și se diferențiază ca păsări migratoare și păsări băștinașe. *"Sunt păsări care migrează: cucu', rândunica, codobatura, grangurele, și es' păsări băștinașe: mierla, sturzul, gaița."* (27) Despre golumbi se spune că *"astea o rămas de la Noe și anunță sfârșitu' lumii, spune gros așa: trecut-o, trecut..."* Iar cucu' *"aici la noi se-nmulțește. L-o sculat biata păsăruță, l-o dat de mâncare, până l-o făcut mare."*

Subarboretul, pe lângă funcția lui în masiv, este de mare interes din punct de vedere cinegetic: păducel, alun,

porumbar, lemn câinesc, soc, dârmox. Mistrețul are condiții favorabile în pădurile de fag și stejar, în rest existând cerbi, căpriori, vulpi, iar vânatul mic este slab reprezentat prin iepuri, fazani, potârniche. Teritoriul ocolului silvic Săvârșin cuprinde patru fonduri de vânătoare, cu vânat principal: cerbul carpatin, mistrețul și căpriorul.

Speciile lemnoase din pădurile Temeșeștiului.

Speciile de bază majoritare sunt fagul și gorunul. În regres, datorită regenerării naturale (cârpinizare) sau regenerării artificiale necorespunzătoare. În proporție mică, se întâlnește gârnița, la fel în regres arborete valoroase existând împreună cu teiul și gorunul. Cerul se află în proporție de 30%, având tendința de a substitui gorunul și gârnița. Teiul (8%) este localizat la obârșia văilor și pe platourile cu exces de umiditate. Are valoare economică redusă și tinde să substituie fagul.

“Stejaru’ mai greu crește. La noi nu prea este, mai mult în părțile mai joase, îi un lemn mai rezistent. Aicea-i mai mult gorun și cer. Îi mai crăpat, un lemn mai rezistent. Gorunul se folosește la construcții. Cerul nu prea are duramen, pere mai repede. Tăt la construcții se folosește și ceru’. La casă grinzălii, se face din cer, tei, plop. Aici, la noi există mai mult plop tremurător. Pe lângă șosea au plantat plop de Canada. Ăla mai mult la construcții, se face și scândură.” (Ionel Gomboș)

Ca specii pioniere se întâlnesc mesteacănul, plopul tremurător, salcia căprească, instalate în arboretele tinere, prin copleșirea speciilor de valoare sau ocuparea de goluri. Recent au fost instalate și alte specii valoroase: stejarul roșu, nucul negru, cireșul, paltinul. Factori destabilizatori sunt uscarea anormală, care afectează 10% din arborete, gorunul

și ulmul, ceea ce duce la o reducere a consistenței la 0,7, înierbare și eroziune. Doborâturile de vânt afectează 3% din arborete.

Utilizările lemnului

“Opoziția care există între ceea ce erau vechile meserii și ceea ce e industria modernă reprezintă, în fond, încă un caz particular și o aplicare a opoziției celor două puncte de vedere, calitativ și cantitativ.” (28) Utilizarea materialelor de construcții face parte dintr-o relație de integrare naturală în mediu. Hrana, locuința, sunt forme de integrare și armonizare cu mediul natural. De aceea rolul lemnului în istoria poporului român este foarte important, pădurea fiind baza adevăratei civilizații a lemnului, pe care în prezent riscăm să o pierdem. O scurtă privire asupra meșteșugurilor încă existente, legate de prelucrarea lemnului, este elocventă. Până nu demult lemnul s-a păstrat ca material de construcție, după cum se observă și astăzi la unele construcții anexe. Această prezență s-a manifestat de-a lungul epocilor, lemnul pădurii fiind o componentă majoră a civilizației geto-dacilor. Epoca modernă a reușit să îl substituie. Temeșeștiul este unul din satele unde mai persistă construcțiile vechi din lemn. Porțile din lemn încep, la rândul lor, să fie înlocuite. Alte obiecte cu certă valoare artistică, dar și utilitară, își mai găsesc locul doar în expoziția de etnografie din școala satului.

În ultima perioadă meseriașii lemnului nu prea au mai avut căutare: depopularea satelor, stoparea construcțiilor din lemn, orientarea spre alte meserii, decadența rotăriei: *“Pe timpu’ ăla, să știți, n-o mai prea mers, n-o mai prea plăcut lemnu’. O neglijat treaba.”* Gheorghe Jurcoane, fiul unui dulgher de la care deprinsese meseria: *“Păi, știți cum se uită*

copiii la părinți ?” urmează apoi școala de șoferi, mânat de curentul general. Dat în șomaj, în ultimul timp, revine la sculele de dulgherie și meseria tatălui: “Bineînțeles, acum este nevoie, că suntem puțini. Mai este acum un tânăr care o venit aici din Moldova, care vrea să lucreze. Mai în construcții, unu’ singur, bolnav și acela: Bășcărau Cornel.”

Deprinderea meseriei este condiționată: *“Îi foarte greu să te-apuci de o meserie ca asta. Și, mai ales dacă n-ai nici scule și nici nu știi mai nimica, n-ai învățat de copil ceva. Odată cu sculele s-a moștenit și meseria.” ... “Tata are, iarăși, de la bătrănu’ lui, plus că scule or mai fost de la tata lu’ mama, iară o lucrat cu lemnul.”* În sat au fost altădată mai mulți dulgheri. Tatăl lui Bășcărau, un văr al acestuia, Blejnar Hăinuț, Blejnar Nicodim.

Rotăria cu care s-a ocupat familia Jurcoane este în total declin. *“Roți din ăștia*

n-am mai făcut, nu mă mai solicită nimeni.”

Lemnul nu se taie oricând, ci toamna sau primăvara, până nu e seva intrată sau după ce a trecut perioada de vegetație. După tăiere se lasă o perioadă de cel puțin trei ani, timp în care lemnul lucrează, se mai deformează. Lemnul pentru construcții, cel mai utilizat, este stejarul, gorunul și bradul(care există mai puțin în zonă). Ca esențe moi, teiul și plopul. Gorunul fiind mai tare ca stejarul, se utilizează la structura casei. Teiul, fiind mai ușor, la acoperiș. Structura unei unei construcții de lemn cuprinde tălpoiul, popii, grinzălele, coarnele. Pereții laterali sunt făcuți din groși de stejar. Dulgherii confecționau scule pentru car, căruță, roți, șindrila. *“Astăzi nu știu dacă mai este vreo construcție prin sat așa, sau anexe din astălate: grajd, șură. Șidrila se face din lemn de brad de la Toc. Tatăl lui Jurcoane nu știa, iar el a făcut din obligație. Meșterii dulgheri trăiau numai din*

dulgherit: mai un geam, mai o ușă, masă dacă-I cazul, cuiere, scaune, sigur că da.” Pentru realizarea scândurilor se folosea înainte metoda cu sfoara, înlocuită astăzi datorită introducerii drijbei.

Aceeași tendință de subjugare economică se manifestă vis-à-vis de **produsele accesorii ale pădurii**. Planul de producție cuprindea și fructe de pădure. Existau puncte de achiziție în fiecare sat. Intrau bani frumoși. Acum se recoltează numai ciuperci, dar prin firme particulare, care plătesc o taxă. După Revoluție se constată decadența și dispariția secției de împletituri. Exista o suprafață cultivată cu răchită, la Vărădia, producția cea mai mare a fost atunci când erau 20-30 de împletitori. Din '72-'73 a început activitatea de împletituri. Unul dintre localnici, care știa, i-a învățat pe ceilalți. Se produceau pentru export diverse tipuri de coșuri. Controlul de calitate se făcea la noi.. Acum secția s-a închis pentru că prețul de cost (valută) a crescut peste valoarea de vânzare, din cauza inflației, iar în '95-'96 s-a desființat. Răchităriile au îmbătrânit și în locul lor nu s-au mai plantat altele.

Planul de recoltare includea plante medicinale și aromatice: flori, frunze, rădăcini.

Una din problemele care îi preocupă pe silvicultori este **atacul dăunătorilor**. *“Dăunătorii au apărut acu’, în ultimii ani. O-nceput să atace și ceru’ și gorunu’, nu se știe bine de ce. Puțini or scăpat. Ulmul s-o uscat, iară s-o gătat, pân-aproape nu mai este ulm în pădure”,* spune Ionel Gomboș. *“Este primăvara cotarii, care-atacă când înfrunzește pădurea și dup-aceea apar alții. Carii sunt ca niște insecte care-atacă lemnul și îl nimicesc pe margini.”* (29)

Despre alți locuitori ai pădurii

Pornind de la zâmbetul cu mai multe înțelesuri la care deja trebuie să te aștepți când întrebi despre oarecare “ființe fantastice”, se poate face un întreg studiu, așa cum sunt desigur nenumăratele despre imaginar. Informațiile culese din Temeșești în vara anului 2001, catalogate ca basme și povești pot fi prezentate ținând seama de ceea ce scria Rene Guenon în “Criza lumii moderne”: “ Fiecare perioadă a istoriei umanității corespunzând propriu zis unui moment cosmic determinat, trebuie să existe în mod necesar o corelație constantă între starea lumii sau ceea ce se numește “natură” în sensul cel mai obișnuit al cuvântului și ansamblul mediului terestru și al umanității a cărei existență este evident condiționată de acest mediu.

Multe din lucrurile pe care le numim astăzi “fabuloase” nu erau deloc așa pentru cei din vechime și nu sunt astfel nici pentru cei care au păstrat împreună cu fondul anumitor cunoștințe tradiționale noțiunile care permit să se reconstituie configurația unei “lumi pierdute”(20)

Vâlva “ *Este o vâlvă așa, o putere*”.*”Vâlva lupilor o fost un unchi de-a meu, Blaj Ion. Când s-o dus să facă fână căpiță, o vinit odată lupii ș-o-nceput să sară pă căpiță...El o spus că era vâlva lupilor...Da’ ierea și mare vrăjitor!”(Blaj Iosif)*

Ceea ce caracterizează anumite ființe ținând într-un fel sau altul acest spațiu fantastic este faptul că nu pot fi văzute de oricine și oricând: “*Nu s-arată la oricine.Trebuie să iubești pădurea, să te faci frate cu ea*”.*”Auz, da’ nu vez nimic. Da s-audi o vremei cântând.(Blaj Iosif).*

”Auzam, spunea cî cineva ar fi stat la pândă și-ar fi auzt o femeie cântând, și s-o dus să vadă cine e, noaptea...E’ o fost vinind cătră el, o vint un vânt așa cătră el,n-o văzut

cine e, n-o mai putut sta, dicât o auzât că cânta o femeie
...Cântare frumoasă, da' el o trebuit să fugă din calea ei ,
așa on vânt o făcut, zâce c-aceea-i **Mama Pădurii**. Povesteau
din bătrân”(Popa D.) Iar alții spun că aceea ar fi **Fata**
Pădurii, la care nu e bine măcar să te gândești, nicicum s-
o pomenești, căci nu-i place să fie tulburată.(Blaj)

Se mai aude încă despre **șarcani**: *“Îs periculoși, șărpi
zburători, apari în timpul verii. Șarpi dă zboară pă sus. Sunt
oamini aparti cari văd, nu oricine poate vedea. Oamini
credincioși, numai acia văd”*(Blaj Iosif). Sătenii se cam feresc
să vorbească despre aceste puteri inaccesibile simțului comun,
căci nu pot ști care-s de la Dumnezeu și care de la diavol: *“De
aceea spun că esti drac și Dumnezău. Îs doi domni.”*(Blaj)

Satul românesc continuă să existe într-un mod strategic
pentru prefacerile lui contemporane, care îl afectează prin
intermediul “coșului mincinos” al civilizației. Unul dintre
preoții spiritualității românești pe care îl mai avem încă
printre noi, părintele Adrian Făgețeanul spunea că primejdia
cea mai mare și ceea ce ne-a pierdut de-a lungul istoriei este
dezbinarea și admirația față de străini. Și în schimbarea la
față a satului acești factori au un rol esențial, mergând până
la inversarea scării de valori și agresivitatea nonvalorilor. Ceea
ce mai rămâne de cercetat și aprofundat de către cei care
mai cred în necesitatea cunoașterii acestei structuri esențiale
care stă la baza definirii noastre ca neam, este tocmai partea
profundă, spirituală care răzbate sub toate manifestările și
fenomenele contemporane, ascunzând aceleași realități
ancestrale sub miturile lumii moderne.

Și pentru că analiza oricărui fragment din viața satului
este în fond o iluzie, căci esențial este sesizarea întregului
și a relațiilor care dau coerență acestuia, se poate spune, cu

Să mai rămâie și la copiii noștri ceva din satul românesc și din spiritul acestor locuri ...

Valea Calului
Gorunul
Valea Mare
Comori
Dâmpu' Neamțului
Dâmpu' Groșilor: groși = “când se construiesc din
 lemn părețiii”
Dâmpu Lupilor, Dâmpu Ruștiului, Dâmpu
Cornului, Dâmpu Bogdanului (“unu' care-l chema
 Bogdan”)
Pârău Roibele, Dâmpu Oarzei, Valea Zimbrului,
Valea Căruntă
Pârăul Runcului
Valea Garșii
Valea Tătarul
Dâmpu Cătălinii
Moldovescul,
Horjăscu,
Ardeleanu
Cobârlogi,
Pârău Cobârloagelor
Valea Tisei, Dâmpu lu' Crișan, Petrele Albe,
Petrele Roșii, Dâmpu lui Popa, Gâțasca, Cioc, Storin,
Poiana, Dâmpu lu Nicolae, Trei Pâraie, Copăciș,
Fercioaia, Dâmpu Bisericii, Pârău Bănești, Dâmpu Viilor
(viile Regelui)

Note:

- 1) Gomboș Ionel
- 2) Gh. Iordache - *"Ocupațiile tradiționale pe teritoriul României"*
- 3) Sas Iosif
- 4) Popa Dumitru
- 5) Popa Dumitru
- 6) M.Ralea-*"Curs de psihologie"*
- 7) Popa Dumitru
- 8) Gomboș Ionel
- 9) Gomboș Ionel
- 10) Cîrț Maxim
- 11) Popa Dumitru
- 12) Cîrț Ion
- 13) C. Giurescu - "Istoria pădurii românești", pg. 139
- 14) C. Giurescu - "Istoria pădurii românești". pg. 140
- 15) Popa Dumitru
- 16) Gomboș Ionel
- 17) Popa Dumitru
- 18) Sas Iosif
- 19) Popa Dumitru
- 20) Popa Dumitru
- 21) Simion Mehedinți - "Civilizație și cultură", pg.76
- 22) Popa Dumitru
- 23) Jurcoane Gheorghe
- 24) Popa Dumitru
- 25) Jurcoane Pătru
- 26) Popa Dumitru
- 27) Popa Dumitru
- 28) Rene Guenon - "Criza lumii moderne"
- 29) Gomboș Ionel
- 30) Rene Guenon- "Criza lumii moderne", pg. 48

Subiecții anchetați:

Popa Dimitrie –pădurar pensionar –79 ani
Gomboș Ionel –pădurar pensionar–67 ani
Jurcoane Pătru –fost lucrător la pădure–79 ani
Jurcoane Gheorghe –dulgher-54 ani
Cirț Ioan–agricultor–73 ani
Cirț Maxim –pădurar pensionar–65 ani
Sas Iosif–agricultor –70 ani
Sas Maria –casnică–57 ani
Herbei Maxim–92 ani
Herbei Cătălin–10 ani
Staroiov Ioan –inginer silvic pensionar–63 ani
Blaj Iosif–pensionar–80 ani

Bibliografie

*** Amenajamentul O. S. Săvârșin–anii1952–1996
Bernea, E – “Cadre ale gândirii populare românești”
– Cartea Românească, 1985
Dohangie-Cojan I. –“Monografia comunei Săvârșin”,
Ed. Mirador, Arad, 2000
Giurăscu,C.C–“Istoria pădurii românești”–Ed. Ceres,
București, 1976
Guenon R. – “Criza lumii moderne”–Ed. Humanitas,
București,1993
Guenon R. – “Domnia cantității și semnele vremurilor”,
Ed. Humanitas, București, 1995
Iordache, Gh. – “Meșteșuguri tradiționale pe teritoriul
României”, vol.4, Ed. Scrisul românesc, Craiova 1996
Mehedinți, S. – “Civilizație și cultură”, 1978

*** Mică enciclopedie a pădurii , Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1982

*** Pădurea, rădăcină a sufletului, Ed. Uniunii Scriitorilor, Chișinău, 1992

Stahl, H. H. , “Pentru sat”—Cartea echipelor, 1938

Stahl, P. H. , “Triburi și sate din sud- estul Europei, Paideea, 2000

Stan, D. – “Sociologia ruralului”, Ed. Polirom, 1999